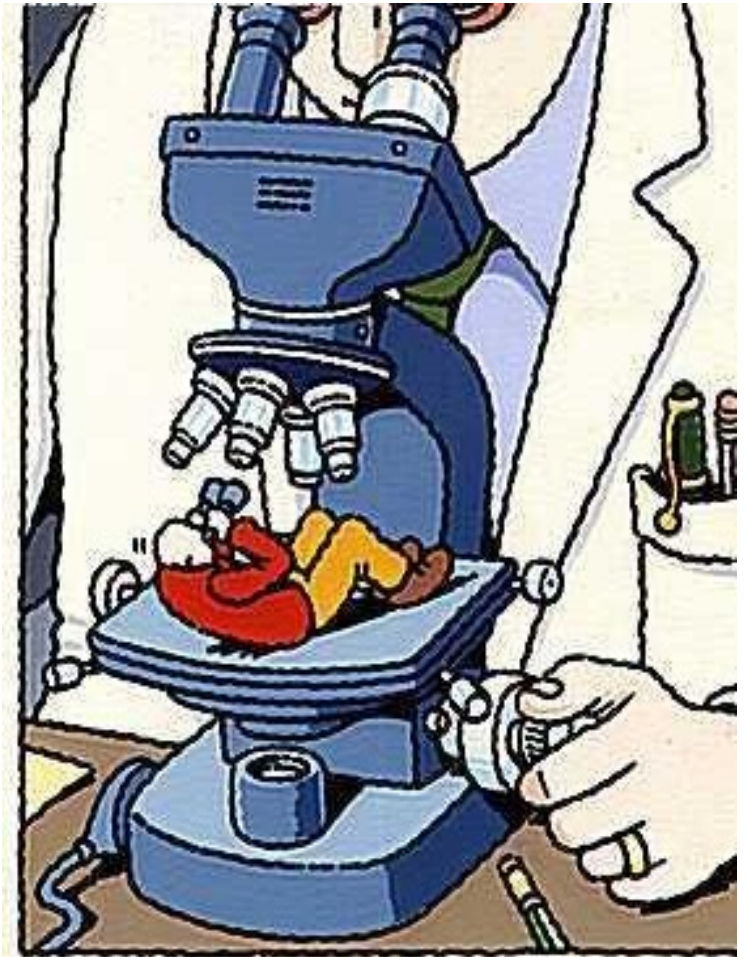

Metodologie
KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Lenka Slepíčková

Kvalitativní výzkum

- *zkoumání v přirozeném prostředí*
- *komplexnost, kontext, detaily*
- *menší vzorek, detailní informace*
- *vztah mezi badatelem a účastníkem výzkumu*
- *zájem o to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu*
- *výzkumné otázky „proč“, „jak“*
(Švaříček, Šedřová, 2007:17)

Síla kvalitativního výzkumu

K. Nedbálková a výzkum ženských věznic

A. Dotazník: S kým budete po propuštění žít? 42 % uvedlo, že s přítelkyní.

x

B. Výzkumnice: „Máte ve vězení nějakou dobrou kamarádku?“

Informantka: „Kamarádku ne, ale přítelkyni.“

Výzkum hodnotové orientace žen ve českých věznicích

A. Kvantitativní strategie – sběr dat pomocí dotazníku

Otázka: Vyjádřete míru souhlasu nebo nesouhlasu s těmito výroky:

1. Je třeba uposlechnout právní normu i v případě, když si myslíme, že je nespravedlivá.
2. Právo má především sloužit k dosažení osobních cílů dovolenými právními postupy.
3. Právo považuji za respektovanou, morálně odůvodněnou sociální normu, kterou je třeba vždy udržet.

Výzkumný závěr: Hodnotový žebříček delikventních žen nevykazuje oproti české populaci zásadní diference.

Kvalitativní strategie

Terénní poznámky z pobytu ve „školní hodině“ pro odsouzené ženy:

„Přisedávám do lavice k jednotlivým ženám, žádají mě o pomoc s úlohami, které řeší. Po pár minutách je těžké udržet pozornost a konverzaci pouze u matematiky: „Paní, máte manžela? Paní, jak se jmenujete? Paní, vy jste učitelka? Bude amnestie? O čem píšete? Paní, vy jste z Brna, koho tam znáte? Já jsem taky z Brna. Jak vám máme říkat? Jste vdaná?“

VÝZKUMNÝ DESIGN	HLAVNÍ PRINCIP	SBĚR DAT
Zakotvená teorie	Cílem je vytvořit teorii zakotvenou v datech, výstupem obvykle model, schéma	Rozhovor
Případová studie	Studium případu/případů (jedinec, rodina, komunita, instituce, událost, role, interakce, proces) jako komplexního systému jeho přirozeném prostředí)	Kombinace různých metod sběru dat (i kvantitativní data)
Biografický výzkum	Studium vyprávěného životního příběhu (příběhu o určité životní etapě).	(Opakovaný) rozhovor
Etnografie	Cílem etnografie je detailní popis způsobu života určité skupiny lidí (chování, zvyků, jednání, jazyka, interakce, struktury, přesvědčení, hodnot, postojů a názorů). Výzkumník aktivně vstupuje do každodenního života aktérů.	Kombinace různých metod sběru dat, zejména zúčastněné pozorování
Akční výzkum	Cílem akčního výzkumu je řešit problém v praxi a proces změny vědeckými metodami monitorovat. Je založen na opakování základních čtyř kroků: plán, akce, pozorování, reflexe.	Kombinace různých metod sběru dat

---

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce
Dis. Renata Bolechová

Interakce mezi zdravotnickým personálem a geriatrickými pacienty

*Etnografická studie vybraného oddělení
léčebny pro dlouhodobě nemocné*

SITUACE A: Třída mezi sebe nebere Petra, který přišel na začátku roku z jiné školy. Nikdo s ním nechce sedět v lavici, o přestávce se s ním nikdo nebaví a když jde ze školy domů, tak se k němu nikdo z žáků nepřipojí. V učiteli vzniká dojem, že zde „něco nehraje“...

SITUACE B: Pan učitel Hnízdo oznámil rodičům na třídní schůzce, že jsou srdečně zváni na hospitaci do jeho hodiny. Mohou shlédnout kteroukoliv jeho hodinu a vyjádřit se k ní. Na hodinu zeměpisu do 7. třídy se přišel podívat pan Vondruška, který se k ní vyjádřil zhruba v tomto smyslu: „Pane učiteli, když tolik času věnujete vyučování, zbývá dětem vůbec čas, aby se učili?“

SITUACE C: Ve třídě paní učitelky Veselé mají děvčata pocit, že se vůbec nedostanou ke slovu. Paní učitelka vyvolává téměř skoro výhradně chlapce, a k tomu ještě jen ty, kteří vždy znají správnou odpověď...

SITUACE D: Pan učitel Beránek se již delší dobu nemůže ubránit dojmu, že tím, kdo má hlavní slovo ve výuce, je on sám. Přitom si celkem dobře vzpomíná na dobu, kdy byl žákem a studentem, jak mu tehdy vadilo, když je učitelé nepustili ke slovu. Jasně je, že když učitel mnoho mluví, žáci mluví málo...

Třída mezi sebe nebere Petra, který přišel na začátku roku z jiné školy... Je dojem učitele, že zde „něco nehraje“, oprávněný? Nebo je to opravdu jenom dojem? V tomto si učitel chce udělat jasno. Přemýšlí o tom, jak získat více informací o Petrově pozici ve třídě, o tom, jak s ním žáci komunikují nebo nekomunikují, a co za tím vším asi je?

V dalších dnech se na Petra zaměří – bude jej sledovat (metoda pozorování), prohodí s žáky pár slov o Petrovi, aby zjistil, jak ho vidí oni (metoda rozhovoru), požádá Petra, aby „se našel“ na obrázku (příloha 1) a svoji pozici okomentoval (projektivní technika spojená s introspekci) atd. Učitel **získává** určité **poznatky** o Petrově pozici ve třídě a **zamýšlí se nad nimi** (reflexe). „Dali jsme jako třída Petrovi dostatek příležitostí k tomu, aby mezi nás zapadl? Co když jsme se málo starali o to, jak se mezi námi cítí a jak se mu s námi učí? Nespoléhal jsem jako učitel snad až příliš na to, že to půjde samo? Jak to vypadá, v Petrově případě to asi samo nepůjde, takže se tomu musí pomoci...“

Učitel přemýšlí, **co může udělat** pro to, aby se Petrova pozici ve třídě zlepšila, aby ho žáci vzali mezi sebe. Napadají ho různé věci: „Především já sám, jako učitel, se musím k Petrovi postavit s větší otevřeností, dát mu najevo svůj zájem o něj... Můžu také zkusit pohnout se zasedacím pořádkem ve třídě. Posadím k němu Honzu, mohli by si rozumět, navíc oba dva sbírají známky, takže by mohli najít společnou řeč... Ve výuce zkusím využívat více kooperativních forem vyučování a učení – snad Petra získám pro skupinovou práci a ostatní žáci se ho naučí brát jako nového kamaráda.“

„Když učitel mnoho mluví, žáci mluví málo...“ (případová studie o verbální komunikaci ve výuce)

A) vstup do výzkumu

(Hledání a vytváření východisek pro vlastní výzkumnou a inovační činnost.)

Již delší dobu se nemohu ubránit dojmu, že tím, kdo má hlavní slovo ve výuce, jsem já (učitel). Přitom si celkem dobře vzpomínám na dobu, kdy jsem byl žákem a studentem, jak mi tehdy vadilo, když nás učitelé nepustili ke slovu.

Jasně je, že když učitel mnoho mluví, žáci mluví málo. Výuka má potom spíše informativní a transmisivní povahu, což bývá často předmětem kritiky. Taková výuka se točí kolem učitele a žákům přisuzuje roli pasivních příjemců informací.

Jaká je vlastně moje výuka, co se komunikace týče? Je moje domněnka o tom, že moc mluvím, správná? A pokud ano, co se dá udělat pro nápravu věci? Jakými způsoby mohu zlepšit komunikaci ve své třídě?

Ve snaze zodpovědět a řešit tyto otázky jsem realizoval akční výzkum komunikace ve své třídě 5. B. na Základní škole...

B) pozorování a sběr informací

(Sběr informací, zkušeností, dat, dokumentů aj. o akci.)

Jakými způsoby (metodami) lze získat data o komunikaci ve třídě? Rozhodl jsem se, že si pořídím tři videozáznamy svých vyučovacích hodin a pokusím se je analyzovat.

Cílem mého počínání bylo zlepšit komunikaci ve své výuce. Co to však vlastně je komunikace? A jakou roli zde hraje komunikace verbální a neverbální? V tomto směru bylo zapotřebí hledat poučení v odborné literatuře (Mareš, Křivohlavý, 1995 aj.). Uvědomil jsem si, že to, co chci zlepšit, spadá do oblasti verbální komunikace, a že konkrétně usiluji o lepší vyváženost v promluvách učitele a žáků. Jak však toho lze dosáhnout?

E) Důsledky a další nápady pro praxi – návrh intervencí

(Vytváření plánů jednání.)

Jakými způsoby mohu dosáhnout zlepšení skóre objemu promluv ve prospěch žáků? Napadaly mě tyto možnosti (intervencí):

- a) omezit vlastní promluvy ve prospěch promluv žáků,*
- b) seznámit se s aktivizujícími (dialogickými) metodami výuky (viz např. Maňák, Švec, 2003),*
- c) výklad látky vést formou sokratovského rozhovoru,*
- d) předávat žákům slovo (např. vyprovokovat diskusi a přenechat žákům její řízení),*
- e) klást žákům více otázek a čekat na jejich odpovědi,*
- f) postupně měnit své pojetí výuky (od předávání poznatků k jejich konstruování).*

F) Akce

(Jednání jako realizace plánu.)

Nezbývá než navržené intervence realizovat. Některé z nich lze provést okamžitě, jiné jsou dlouhodobou záležitostí. Po určitém čase je třeba znovu provést „reflexi akce“ a pomocí videozáznamů opět zjistit, zda se navrhované intervence setkávají se svým cílem, jímž je zlepšení komunikace v mé třídě.

G) Formulování, prezentace zkušeností

(Nápady a zkušenosti jako předmět veřejné diskuse, publikování.)

Tato případová studie je výstupem z akčního výzkumu, který jsem prováděl za účelem zlepšení komunikace ve své třídě. Možná mohou být mé zkušenosti inspirací pro další učitele, kteří usilují o to, dělat věci lépe.

Literatura:

MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno : Paido, 2003.

MAREŠ, J.; KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno : MU, 1995.

ŽÁKOVSKÁ PARTICIPACE JAKO PŘEDMĚT AKČNÍHO VÝZKUMU

STUDENT PARTICIPATION AS THE FOCUS OF ACTION RESEARCH

KLÁRA ŠEĐOVÁ, MARTIN SEDLÁČEK

Abstrakt

Cílem této studie je analyzovat změny v participaci žáků na výukové komunikaci, ke nimž došlo v důsledku zapojení učitelů do projektu akčního výzkumu zaměřeného na implementaci principů dialogického ryčování. Participace je operationalizována jako: 1) výukový čas, který žáci vyplňují svými promluvami; 2) příležitost žáků k rozvíjeným promluvám; 3) triadická interakce, tedy bezprostřední komunikace mezi větším počtem aktérů, než je jeden žák a učitel. Prostřednictvím kvantitativní analýzy v příspěvku prokážeme, že v hodinách sledovaných učitelů došlo ke zřetelnému posílení žákorské participace, a to ve všech uvedených parametrech. Následně pomocí kvalitativní analýzy identifikujeme mechanismy, které k tomuto výsledku vedou.

Východiska

Aktivní zapojení žáků do výukové komunikace pozitivně ovlivňuje jejich učení.

V českém prostředí výzkumné nálezy ukazují, že učitel vyplňuje svými komunikačními aktivitami 75 % času, na žáky zbývá 25 % (Šed'ová, Švaříček, & Šalamounová, 2012)

Cíl: posílit žákovskou participaci na výukové komunikaci tak, aby se rozšířil prostor pro jejich promluvy

Jak žákovskou participaci operacionalizovat?

- 1) Čas žáků: celkový čas, po který žáci ve vyučovací hodině hovoří.
- 2) Rozvité promluvy: výskyt žákovských promluv obsahujících deset a více slov.
- 3) Triadická interakce: výskyt komunikační struktury, v jejímž rámci na sebe bezprostředně reaguje větší počet aktérů než učitel a jeden žák.

- 1) Zvýšila se po intervenci míra žákovské participace? 2) Jakým způsobem učitelé zvýšené žákovské participace dosahují? Na první z výzkumných otázek odpovídáme prostřednictvím kvantitativní analýzy indikátorů participace popsaných výše (čas žáků, rozvítené promluvy, triadická interakce). Testujeme hypotézu, že hodiny učitelů po intervenci se z hlediska žákovské participace liší od vyučovacích hodin, které intervenci předcházely.

- BRYDON-MILLER, Mary; GREENWOOD, Davydd; MAGUIRE, Patricia. Why action research?. *Action research*, 2003, 1.1: 9-28.
- NEZVALOVÁ, D. Akční výzkum ve škole. *Pedagogika*, 2003, 53.3: 300-308.
- JANÍK, Tomáš. Akční výzkum jako cesta ke zkvalitňování pedagogické praxe. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004, 51-68
- ŠEĎOVÁ, Klára; SEDLÁČEK, Martin. Žákovská participace jako předmět akčního výzkumu. *Studia paedagogica*, 2015, 20.2
- DOWELL, Jon; JONES, Anni; SNADDEN, David. Exploring medication use to seek concordance with 'non-adherent' patients: a qualitative study. *Br J Gen Pract*, 2002, 52.474: 24-32.
- REASON, Peter; BRADBURY, Hilary (ed.). *Handbook of action research: Participative inquiry and practice*. Sage, 2001.
- MCNIFF, J. with Whitehead, J.(2002). *Action research: Principles and practice*, 2.

Sběr dat v kvalitativním výzkumu

Lenka Slepíčková

Pozorování

- zúčastněné, nezúčastněné, přímé, nepřímé, skryté, otevřené
- výhody a nevýhody
- obvykle od prvotního deskriptivního a všeobecného pozorování výzkumník postupuje k pozorování zaměřenému (na základě analýzy prvních dat)
- zaznamenává se pomocí tzv. terénních poznámek

„Zdá se, že učiteli to dnes moc nejde.“

„Klientka se chovala nepřátelsky vůči personálu.“

Snídaně skupiny klientů se středním a těžkým mentálním postižením. Ve skupině jsou klienti trpící vážnými psychickými a neurologickými problémy. Klienti ve skupině jsou při jídle z větší části samostatní, sami si mažou rohlíky džemovým máslem a nalévají nápoje. Jeden klient má v důsledku třesu rukou problémy s namazáním másla na rohlík. Pracovnice si toho všimá a klientovi rohlík namaže. Když to zaregistrují ostatní klienti, někteří začnou žádat pracovníci o pomoc. Pracovnice jim vyhoví a několika z nich připraví jídlo ke konzumaci, ačkoli tito lidé nemají vážnější motorické obtíže a s mazáním rohlíku až do této chvíle neměli velké problémy.

(...)

Večeře klientů se středním a těžkým mentálním postižením. Všichni klienti mají mechanicky upravenou stravu, "aby se neudusili". Přestože jedí velmi rychle, jsou při jídle popoháněni a v závěru večeře dokrmováni. Jediný klient, který jí pomaleji, je v závěru stolování velmi rázně vyzván, aby rychle dojedl, a poté dokrmen. "Marečku, jezme! Marečku! Jezme! Marečku!" Ptám se, proč pracovnice klienta dokrmuje. "On to tak má rád, když ho dokrmujeme," odpovídá pracovnice. Při jídle na něj neustále doráží: "Hotovo? Hotovo?" Další z klientů sedících u dlouhého stolu prý musí být rovněž krmen, přestože pracovnice uvádí, že chleba u snídaně sní sám - prý "jak kdy". (polní poznámky)

SYNEK, M. / CARBOCH, R. (2014): Profesní slepota a režimy spěchu: Podpora soběstačnosti při jídle v institucionální péči o lidi s mentálním znevýhodněním. *Biograf*, (60): 59 odst. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanek.html?clanek=6001>

Rozhovor

- Výhody, nevýhody a rizika rozhovoru
- Je rozhovor pro každého?

Rozhovor – praktické rady

Před rozhovorem

- Připravte si scénář a protokol o rozhovoru
- Tvorba scénáře (osnovy) rozhovoru jako nástroj systematické reflexe
- Naplánujte klidné místo
- Ujistěte se vzájemně o čase a místě rozhovoru, najděte si cestu
- Vezměte si náhradní baterky a naučte se dobře ovládat techniku
- Naplánujte si rozhovor tak, abyste po něm měli ještě čas na doplnění vlastní reflexe a terénních poznámek

Průběh rozhovoru

- Seznamte informátora s účelem a průběhem výzkumu
- Ujistěte jej, že neexistují dobré nebo špatné odpovědi
- Buďte v průběhu rozhovoru flexibilní
- Naučte se „double attention“
- Neskákejte do řeči, nechte informátorovi čas na jeho výpověď, nebojte se ticha
- Dávejte informátorovi pozitivní zpětnou vazbu („Vaše odpovědi mi pomáhají poznat, co se u vás děje...“
„Myslím, že jsem se od vás dozvěděl mnoho užitečného...“)
- Nebojte se se rozhovoru také účastnit, nabídněte informátorovi, ať se také dotazuje
- Pozor na neverbální komunikaci a roli vaší vlastní osoby
- Pořizujte si terénní poznámky v průběhu rozhovoru
- Usilujte o emoční uzavření rozhovoru
- REFLEKTUJTE A ZÁLOHUJTE

PŘÍKLAD 1:
OSNOVA INDIVIDUÁLNÍHO ROZHOVORU S OSOBAMI BEZ DOMOVA

TÉMA	PŘÍKLADY OTÁZEK
1. Úvod	
Představení	<i>Představení výzkumníka, výzkumu, informovaný souhlas. Mohl/a byste mi krátce říct něco o sobě?</i>
Atributy respondenta	<i>Věk, vzdělání, rodinný stav, místo narození, místo bydliště v různých fázích života.</i>
Zahřívací otázka	<i>Zkuste mi popsat co nejpodrobněji váš typický den.</i>
2. Bydlení a domov	
Domov	<i>Považujete se za člověka, který je „bez domova“? Co pro vás osobně znamená „domov“? Jaké jsou první asociace s tímto slovem spojené? Zkuste mi vyjmenovat první tři, které vás napadnou.</i>
Bezdomovectví	(...)
Subjektivní příčiny bezdomovectví	(...)
Ztráta bydlení	(...)
Nocování a nocležiště	(...)
3. Zdraví a sociální služby (...)	(...)
4. Rodina a sociální vazby (...)	(...)
5. Způsoby obživy (...)	(...)
6. Kriminalita, kriminalizace a viktimizace (...)	(...)
7. Závěr	<i>Napadá vás ještě něco, co by mohlo být ve vztahu k tomu, o čem jsme mluvili, důležité? Zapomněli jsme na něco podstatného? Je naopak něco, na co byste se chtěl/a zeptat vy mě? <i>Poděkovat a ukončit rozhovor.</i></i>

Toušek 2012: 66

Sondování

- „Proč ne?“, „Proč si to myslíte?“
- „Zmínil jste, že raději pracujete s tvořivými žáky, co to pro vás znamená, tvořivý žák“?
- „Můžete to rozvést?“, „Tomu nerozumím, co jste tím chtěl říct?“ „Rozuměl jsem tedy správně, že...?“
- „Říkal jste, že jste přišel o zaměstnání, co bylo dál?“
- „Lidé v podobné situaci jako vy zažijí ledacos, například se ocitnou ve vězení, máte tu zkušenost?“
- „To co jste řekl je zajímavé, ale většina lidí by s tím nesouhlasila, nemyslíte?“, či „To je pravda, tak by to asi mělo být, ale skutečnost je jiná, ne?“ (konfrontace)

Jak je důležité se zeptat

R: Co si o ní myslím? No, že asi nic nedokážou, ale podporuju je, protože taky se mi nelíbí, co tahle vláda tady na tu naši vrstvu chystá, protože je to hrozný, je to neúnosný, už si myslím.

T: Naši vrstvu? Co myslíte tím...

R: ...vás, mě, třicátníci, čtyřicátníci.

(Nedbálková 2013: 92)

Jak je důležité se zeptat II.

Problém je v tom, že spústu pacientov tým, že takto surfuje, číta, nechá sa zmanipulovať a potom príde a komplikujú nám život, lebo chcú tamto a prečo nemáte toto a my sme čítali že toto pomáha. Pritom pravda je kdesi úplne inde....Toto nám komplikuje život, ale to je súčasťou toho, čiže to je, keď budete okopávať záhradu, tak tiež tam narazíte na kameň, ktorý tam je. zoberiete vyhodíte a kopete ďalej....To je úplne normálne.

Výzkumnice: Ještě něco jiného co třeba Vám znepříjemňuje práci, nebo s čím se potýkate?

A hlavně nepředjímat

L.: Ale to máte 50ti procentní riziko že to otěhotníte a jedná se o dost vážný nemoci. Jsou tady nemoci, o kterých se mnohdy, a to bych zase v té vaší práci, kdyby se to dostalo někam na veřejnost, bylo by hrozně důležitý, že je tady různý takovýty nemoci motýlých křídel, a tadyty podobný co slyšíte v televizi, to jsou přesně monogenní nemoci, které by mohli být-

Výzkumnice: Odhaleny.

L.: Ano, a další děti by se s ní nemusely narodit.

A teraz už keď ste...čo by ste najviac potrebovali , vy, už keď teraz v tom štádiu ste?

Co bych nejvíc potřeboval? Nevím. Přemýšlel bych nad eutanazií.

Nad eutanáziou?

(přikývnutí)

Či by ste to ako keby zobral do svojich rúk?

Tak. Kdyby ta možnost byla. Člověk by měl mít možnost volby. Prostě když je v takovém stadiu. Lepší už to nikdy nebude. A bude to jenom horší, samozřejmě. No, a proč potom tu bydlet, stejně nemůžete nic dělat, jenom se dívat... To je zbytečné už. Si myslím já. Jestli si to někdo zvolí, anebo ne, to už je jeho věc. Ale ta možnost by měla být, podle mě. To by tak bylo asi všechno.

Diskuse nad volbou otázek pro hloubkový rozhovor: projekt „Zjišťování důvodů pro volbu soukromého předškolního vzdělávání v České republice“

- Rozhodli jste se pro umístění vašeho dítěte do soukromé mateřské školy na základě vlastního výběru a přesvědčení?
- Nebo na doporučení někoho známého?
- Volili jste školku především podle místa bydliště a dopravní dostupnosti?
- Pokud máte více dětí, navštěvovaly všechny stejnou mateřskou školu?
- Proč ano/ne?
- Byl pro vás program mateřské školy prioritní při její volbě?
- Je pro vás důležitá spolupráce rodičů a pedagogů?
- Proč ano/ne?
- Je pro vaši mateřskou školu spolupráce s vámi jako rodiči důležitá? Jak často se zúčastňujete akcí pořádaných školou?
- Myslíte si, že menší počet dětí v soukromém předškolním zařízení zaručuje individuálnější přístup?
- Jste ochotni zaplatit vyšší školné soukromé mateřské škole, protože si myslíte, že poskytuje kvalitnější vzdělání?
- Odráží se nedostatek peněz ve státním školství na kvalitě výuky?
- Jak dlouho vaše dítě navštěvuje předškolní zařízení?
- Je pro vás rozhodující program školky nebo konkrétní pedagog?

Jak formulovat skutečně otevřené otázky a jaká struktura rozhovoru je dobrá?

Co je nejtěžší na tom, když člověk nemá kde bydlet?

X

Co je na bezdomovectví nejtěžší?

X

Co vám teď nejvíc komplikuje život?

Focus group

- Přesvědčení, že skupinové procesy pomáhají lidem objevovat a ujasňovat si své pohledy na věc takovým způsobem, který by byl jen těžko dosažitelný v rámci individuálních rozhovorů
- Kromě dat z přímých výpovědí účastníků dokáže využít i komunikaci mezi nimi – skupinovou interakci a dynamiku
- Pomáhá výzkumníkovi využít mnoho různých forem komunikace, které lidé užívají v každodenní interakci, jako jsou vtipy, anekdoty, hádky, provokování – je to důležité, protože lidské vědění a postoje nejsou jednoduše ukryty v racionálních odpovědích na přímé otázky.
- Mízí převaha výzkumníka a tím, kdo ovládá debatu jsou sami účastníci
- Uspořádání – ideální počet účastníků 6-8, moderátor, pomocný moderátor, tichý účastník (zapisuje terénní poznámky)

Kdy je vhodná focus group?

Focus group je z hlediska výzkumného designu vhodná:

- jako samostatná metoda nebo jako doplněk jiných metod (případová studie, akční výzkum,...)
- pro získávání informací, generování hypotéz, konceptualizaci, testování jiných nástrojů sběru dat (např. dotazníku), pro interpretaci výsledků dat získaných jinými technikami

Z hlediska typu výzkumných otázek

- je-li cílem výzkumu hodnotit služby, programy, opatření, výukové nástroje atd; nebo získání informací nutných k vyvinutí nových strategií a programů
- ve výzkumu citlivých, tabuizovaných nebo kontroverzních témat, či témat, u nichž se očekává kritický postoj účastníků

Z hlediska výzkumné populace:

- pro výzkum minorit a specifických skupin (například pracovních kolektivů), sdílejících určitý jazyk či zkušenost
- chce-li výzkumník „dát hlas“ účastníků určitého typu (nesoucím určité znevýhodnění, postižení, izolovaným atd.)
- pro účastníky, kteří mají problém se čtením nebo psaním
- pro účastníky, kteří nejsou ochotni k individuálními interview, nebo kteří mají pocit, že nemají k problému co říci

PŘÍKLAD 2:

OSNOVA ZAMĚŘOVANÉ SKUPINOVÉ DISKUSE S ŽADATELI O AZYL

1. Představení - úvod

- Představení výzkumníka a projektu.
- Požádat respondenty o představení.
- Seznámit respondenty s pravidly rozhovoru.

2. Informace o azylovém řízení

- Jaké informace o azylovém řízení jste při podání žádosti o azyl získali/y?
  - Jaká organizace/instituce vám tyto informace poskytla?
  - Ověřovali/y jste si tyto informace?
  - Kdy, v jaké fázi azylového řízení jste tyto informace získali/y?
  - Kdo vám poskytl nejužitečnější informace?
  - Komu jste nejvíce důvěřovali/y? Proč jste měli/y pocit, že zrovna této organizaci nebo osobě můžete nejvíce důvěřovat?
  - Obdrželi/y jste informační brožury či letáky o azylovém řízení?
  - Pokud ano, v jakém jazyce?
  - Pokud ano, byly informace v nich srozumitelné? Jak vám byly prospěšné k tomu, abyste věděli/y, co se bude dít? Obsahovaly odpovědi na všechny vaše otázky?
- Jakým způsobem by podle vašeho názoru měly být informace o azylovém řízení být podány, zpřístupněny?

3. Informace o azylovém řízení

A. Informace o podání odvolání

(...)

B. Podání odvolání

(...)

C. Právní pomoc

(...)

D. Účast na slyšení

(...)

4. Závěr

- Máte pocit, že jsme zapomněli na něco, co by mohlo být důležité?
- Chtěli/y byste se vy sami/y na něco zeptat?
- Poděkovat a ukončit rozhovor.

Toušek 2012: 67

Focus group s dětmi

Výzkumnice (k dívkám): Vy s tím už tak počítáte, že to tak budete taky jednou dělat?

Dívka 1: Noo.

Dívka 2: Já zase jako, asi jo, asi budu.

Výzkumnice: Jo? Tak to jo, ještě se k tomu dostaneme.

Dívka 2: Ale nejsem s tím smířená, jakože já tak (zasměje se).

Chlapec: To přežiješ.

(7. třída, příměstská škola)

Výzkumnice: A to (uklízet, pozn.) nemůže udělat ten její manžel?

Dívka: Může.

Chlapec 1: Většinou na to jsou ženské.

Výzkumnice: Na to jsou ženské... Chlapec 2: (smích)

Výzkumnice: Na to jsou ženské určené, nebo lepší?

Chlapec 1: Oboje.

Chlapec 2: (smích, ostatní se také trochu smějí)

Výzkumnice: Co si myslíte ostatní, souhlasíte s Markem?

Všichni: Jo.

(7. třída, městská škola)

Slepičková, L., & KVAPILOVÁ BARTOŠOVÁ, M. (2013). Genderové role v rodině pohledem dětských aktérů. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 14, 64-78.